

kritikán túl
balog józsef
Miért Baka?

Mert ő volt az első költő, akit ismerhettem, aki a költő volt, ahogy kell, adag neuraszténiák, közben behemót bohóságok, a praktikum kerülése, a szavakba, sorokba, strófákba vetett a révületig vezető hit, a papír előtti megalkuvás teljes és totális kizárása.

Mert romantika és régiség keveredett, gomolygott a papírjai között, olyasféle, melyekben csöppnyi ódon sincsen, s nincs a korszerűtlennek és modernnek a vitája sem, hogy volna az egyik meg a másik, revolverezve egymásra az életműben és kisakkozva végül a szerzőt valami idétlen klikkbe, ostoba hivatkozásnak csupán.

Mert gátlásait beforgatta és elhasználta.

Mert szabadságában állott, hogy gyáva legyen, ha kell.

Mert nem ismertem nála bátrabbat, akkor sem, mikor óvatosan, bár alig türtőztetett izgalmommal odatette az éppen kész művet elé, s akkor sem, mikor húzva, halasztva, száz és száz variáción át gyúrta, gyömöszölte, darálta, méricskélte a másoknak olytalmi, sőt észrevétlen anyagot: a nyelvet.

Mert, jó volna idézni – egy csepp méz –, még inkább, hangját hallani vagy látni is, ahogy a pipába sandít, pedig dehogyan, alig várja, hogy mondjon valamit az a betévedt – jó – csak ennyit, de ennyit aztán biztosan, az Úristenit!

Mert a dühöt és a megbocsátást is tanulni kell, s a költőnél nincs jobb tanítómester. Nála nincsen jobb!

Mert hordta ő persze, sokszor szinte kérkedően a sebeit, de azután egy piruett, s rajta volt a legkeményebb páncél, törhetetlen és éghetetlen, s benne pedig? A költőnek titka marad. Ott benn a hús titka volt, s a léleké. Jó, ki nem mondhatná magáról ezt? De, ki mondta így? Nahát!

Mert most félek is, kell-e így mondani? Idézni ennyit. Siránkozni szinte, hogy nincsen itt nekünk. Mint vénasszonyok, előzsolozsmázni valami novemberi rongyok vagy márciusi pendülés idején. Sőhajtozni, hogy ő aztán tudná, ő aztán megmondta volna, most aztán oda csapna, most meg elhajolna szelíden, s nevetne, s a nevetés átragadna ránk, s már volnánk mi is, ahogy ő, pillanatnyilag, s ideiglenesen, de mégis sebezhetetlenek. Hogy szabad-e idézni mindig, sétálni volt szerkesztőségek előtt, belesni az ablakon – jól van – ott ül, levelet diktál, Puskin cseveg vele, Brodskij-t irigyli most, önzőzik – jól van – ott mackózik az ablak mögött, a világért sem néz-

ne ki, az ő szerkesztősége előtt ne tessék kérem utcázni, autózni, tülkölni, tessék kérem kicsit odább élni! Jól van – de nincsen. Se szerkesztőség, se..., hát éppen ez. Szabad nekünk ezt ilyen szemérmetlenül elősorolni?

Mert Lengyel András mondta egyszer, hogy le kell előszobáznia az írónak azt a tíz-tizenöt évet, mielőtt volna Paradicsom, meg Parnassz, meg effélék. S hogy abban az előszobában felejtésből vannak a falak, s a mennyezet is csupa csönd, s a kőpadló a közönytől hideg. S azután jön valami fölszabadító, s akkor az életmű fölragyog. S szó támad körülré.

Mert Lengyel azt is mondta még, mintha Pistával ez nem volna így. Ez a várakozás neki nincsen. S akkor igen, akkor jöjjön a beszélések ideje.

Mert van abban önzőségünk nekünk is, hogy a nálunk nagyobbakat megidézzük. Akárha jóféle borok ízébe mártogatnánk a nyelvünk vagy inkább izgalmas szoknyák alá kapkodnánk, csak harapnánk egy jót egy gránátalma húsából, hemperegnék Paradzsánov színes szönyegein, rettegnék csodálkozóan Tarkovszkij szigorát, együtt könnyeznénk Jeszenyin nyírfaligeteivel. No, úgy! Hogy van nekünk mindez! Rátarti, büszke, magyar urunk. Jut nekünk abból a terítékből, kenyérből, kupából, s a könyvekből, mik kinyitva szerte. Csupa sorstér, parancs és tanács, jámbor óhaj, szigorú kérelem.

Mert láttuk egyszer, hogy nincs tovább.

Mert apáink tanítják ezt, de van olyan, hogy sokaságoknak apja.

Mert szemünk előtt vesztette el, úgy, hogy csak több, egyre több lett neki.

Mert fürödtünk a verejtékében.

Mert hallottuk a zihálását, és hallottuk, hogy valami zihál ott, ami nála, nálunk meg persze: nagyobb.

Mert – bár még próbáltuk volna – hagytuk végül. Hagytuk magára. Ő kérte, igaz, de odavághattuk volna, hogy: nem! Láttuk, ennyik vagyunk. Ennyi a több is és ennyi a kevesebb. Minden. És semmi sem.

Mert süttött a nap és könnyű volt a föld.

Mert madarak jártak az égen a köztes helyeken pedig szokatlan, nagy tüzek gyúltak.

Mert sötét lett később, s mondtuk: fekete idő.

Mert hajnalban aztán megint kinyitott a fény.

Mert Baka István ötvenéves!

(Baka István minden könyve)